

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П’ЯТА СЕКЦІЯ

СПРАВА «ПАЛЬЧИК ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF PALCHIK v. UKRAINE)

(Заява № 16980/06)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

02 березня 2017 року

ОСТАТОЧНЕ

03.07.2017

Це рішення набуло статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції. Його текст може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Пальчик проти України»

Європейський суд з прав людини (П’ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Ангеліка Нуссбергер (*Angelika Nußberger*), *Голова,*
Ганна Юдківська *(Ganna Yudkivska*),
Андре Потоцький *(André Potocki),*
Фаріс Вегабовіч *(Faris Vehabović)*,
Йонко Грозєв (*Yonko Grozev*),
Сіофра О’Лірі *(Síofra O’Leary)*,
Карло Ранцоні (*Carlo Ranzoni*), *судді,*
та Мілан Блашко *(Milan Blaško), заступник Секретаря секції,*

після обговорення за зачиненими дверима 31 січня 2017 року

постановляє таке рішення, що було ухвалено у той день:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу було розпочато за заявою (№ 16980/06), яку 27 березня 2006 року подав до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) громадянин України, пан Олександр Олексійович Пальчик (далі – заявник).

2. Заявника представляв пан С. Шпильов, юрист, який практикує у м. Костянтинівка Донецької області. Уряд України (далі – Уряд) представляв його Уповноважений, на останніх етапах провадження пан І. Ліщина.

3. 11 січня 2011 року про заяву було повідомлено Уряд.

ФАКТИ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

4. Заявник народився у 1954 році та наразі проживає у м. Костянтинівка. До свого затримання заявник обіймав посаду керуючого директора приватної компанії «А.».

5. «А.» уклала угоду з російською компанією «Е.», за якою зобов’язувалася експортувати певну кількість феромарганцю в Росію.

6. Протягом періоду з березня 2000 року до квітня 2001 року заявник, як директор компанії «А.», уклав угоди з чотирма українськими компаніями – «Ф.», «Т.», «М.» і «Ш.» (далі – компанії-продавці). Згідно з цими угодами «А.» зобов’язувалась купувати

товари в цих компаній та сплачувати їм суми, що включали податок на додану вартість (далі – ПДВ).

7. Неодноразово у період з березня 2000 року до квітня 2001 року «А.» експортувала феромарганець в Росію, доставляла його «Е.» та отримувала за це оплату. Згодом компанія «А.» звернулась до органів влади України із заявою про відшкодування ПДВ, зазначеного в угодах з компаніями-продавцями, і у квітні 2002 року отримала його.

8. У 2002 році щодо заявника було порушено кримінальну справу. Згідно з твердженнями слідчих органів укладені компанією «А.» угоди з чотирма компаніями-продавцями були фіктивними та укладеними лише з метою отримання відшкодування експортного ПДВ. По суті, ці компанії не продавали феромарганець компанії «А.». Натомість заявник та його співобвинувачені купували феромарганець у приватних осіб без укладання з ними будь-яких угод та сплати ПДВ за цими операціями. Потім заявник підробив сертифікати якості та незаконно отримав сертифікати походження товарів. Використовуючи всі зазначені документи, компанія «А.» експортувала товари до Росії. Згодом заявник отримав або подав заяву на відшкодування експортного ПДВ на підставі фіктивних документів.

9. Заявник стверджував, що угоди не були фіктивними, а сертифікати – підробленими. Компанія «А.» законно придбала феромарганець у приватних компаній, експортувала його до Росії та отримала відшкодування сплачених податків.

10. Під час досудового слідства слідчі органи допитали керівників чотирьох компаній-продавців та власника вантажного автомобіля, який використовувався для перевезення товарів. Вони надали певні показання, які в подальшому були визнані національними судами викривальними. Зокрема, керівники чотирьох компаній-продавців зазначили, що угоди були або підробленими, або фіктивними, та що жодної фактичної поставки товарів здійснено не було. Деякі керівники повторили ці показання у ході проведеної під час досудового слідства очної ставки із заявником. Детальна інформація про показання свідків та очні ставки наведена в таблиці у пункті 17.

11. У незазначену дату слідство було закінчене, а справа була передана на розгляд до Костянтинівського міськрайонного суду.

12. Щонайменше п’ять разів у період з 28 листопада 2003 року до 27 серпня 2004 року суд давав вказівку управлінню МВС в Донецькій області доставити зазначених у таблиці свідків у судове засідання, проте з різних причин працівники міліції не змогли цього зробити.

13. 27 серпня 2004 року працівники міліції повідомили суд у відповідь на його останню вказівку доставити свідків до суду, що С., К. та Р. (див. елементи 1 – 3 в таблиці) перебували на відпочинку за межами м. Донецьк.

14. Того дня у судовому засіданні прокурор на підставі зазначеної інформації, наданої працівниками міліції, звернувся до суду з клопотанням зачитати показання свідків, які не з'явилися у судове засідання, надані ними під час досудового слідства, у тому числі всі ті, що зазначені у таблиці. Сторона захисту не заперечувала та показання були зачитані. Тоді суд перейшов до розгляду матеріалів справи.

15. 29 вересня 2004 року захисник заявника звернулася до суду з клопотанням повторно викликати С., К. та Р. (див. елементи 1 – 3 у таблиці), оскільки під час вивчення матеріалів було виявлено неузгодженості в їхніх показаннях, наданих під час досудового слідства, а причини їхньої неявки встановлені не були. Суд першої інстанції відмовив у задоволенні клопотання, оскільки показання цих свідків вже були зачитані в суді.

16. 24 грудня 2004 року суд визнав заявника винним у контрабанді (експорт феромарганцю на підставі підроблених документів), незаконному привласненні, яке супроводжувалося зловживанням службовим становищем (отримання відшкодування податків на підставі фіктивних та підроблених документів), зловживанні службовим становищем та підробці документів. За обвинуваченням у незаконному привласненні, що супроводжувалося зловживанням службовим становищем, заявнику було обрано покарання згідно з Кримінальним кодексом України 2001 року у виді позбавлення волі на строк сім років та шість місяців з позбавленням права обіймати керівні посади на строк два роки. Йому також було обрано інші більш м'які покарання за Кримінальним кодексом України 2001 року, проте суд постановив, що найсуворіше покарання, обране заявнику, поглинуло більш м'які. Отже, остаточним покаранням було позбавлення волі на строк сім років та шість місяців з позбавленням права обіймати керівні посади на строк два роки.

17. При засудженні заявника суд посилався, зокрема, на надані під час досудового слідства показання кількох свідків, як зазначено в таблиці:

Таблиця. Показання свідків

Елемент операцій компанії заявника, до яких належать показання свідків	*Свідки, їхній статус та зміст їхніх показань*	*Підтверджуючі докази, якщо такі є, відповідного елементу операцій заявника*	*Чи було проведено очну ставку під час розслідування? Чи наполягав заявник на виклику свідка та його допиті (пункт 14 та 15)*
Елемент 1. Операції з компанією «Ш.»	С., директор: угода була підроблена	Відсутні, оскільки компанія «Ш.» була ліквідована, а її документи знищені	Була проведена очна ставка. Наполягав на допиті
Елемент 2. Операції з компанією «Т.»	К., директор: угода була фіктивною	Компанія, яка мала доставляти товари компанії «Т.» була визнана	Була проведена очна ставка. Наполягав на допиті

		фіскальними органами фіктивною	
Елемент 3. Операції з компанією «М.»	Р., директор: угода була фіктивною	*Modus operandi* використаний з компанією «М.» був аналогічним тим, що і з іншими компаніями. Інші підтверджуючі докази відсутні, оскільки компанія «М.» була ліквідована.	Очна ставка проведена не була. Наполягав на допиті
Елемент 4. Операції з компанією «Ф.»	Н., заступник директора: угода була фіктивною	Компанія, яка мала поставляти товари компанії «Ф.» була визнана фіскальними органами фіктивною	Була проведена очна ставка. На допиті не наполягав
	П., директор: підтвердив показання Н.		Очна ставка проведена не була. На допиті не наполягав
Елемент 5. Транспортування товарів	Ж., власник вантажного автомобіля – вантажний автомобіль надавався в користування одному зі співобвинувачених заявника	Відсутні	Очна ставка проведена не була. На допиті не наполягав

18. Суд першої інстанції також посилався на деякі неузгодженості між офіційними документами з бухгалтерського обліку компанії заявника та виявленим органами влади тіньовими.

19. Заявник та його захисник подали апеляційну скаргу. Вони стверджували, *inter alia*, що суд першої інстанції посилався на показання свідків, які не були допитані під час судового розгляду, та що заявника слід було судити за контрабанду згідно з Кримінальним кодексом України 1960 року.

20. 04 березня 2005 року Апеляційний суд Донецької області постановив, що заявник мав бути визнаний винним у вчиненні контрабанди згідно з Кримінальним кодексом України 1960 року замість Кримінального кодексу України 2001 року. У решті апеляційний суд залишив без змін висновки суду першої інстанції та вирок заявника.

21. Згідно з твердженнями заявника апеляційний суд не надав йому копію ухвали від 04 березня 2005 року, незважаючи на його численні клопотання.

22. У березні 2005 року захисник заявника подала до Верховного Суду України касаційну скаргу на вирок від 24 грудня 2004 року та ухвалу від 04 березня 2005 року та долучила копії цих рішень до своєї касаційної скарги. У травні, червні та серпні 2005 року заявник подав до Верховного Суду України власні скарги, зазначивши, *inter alia*, що суд першої інстанції посилався на показання свідків, які не були допитані під часу судового розгляду. Заявник також зазначив, що його мали судити за незаконне привласнення, зловживання службовим становищем та підробку документів згідно з Кримінальним кодексом

1960 року, а не Кодексом 2001 року, проте жодних деталей він не навів.

23. 06 вересня 2005 року Верховний Суд України розглянув справу у присутності прокурора, проте за відсутності заявника та його захисника, яких не було повідомлено про дату та час судового засідання. Верховний Суд України залишив без задоволення подані заявником та його захисником скарги, зазначивши, що висновки судів нижчих інстанції ґрунтувалися на достатній кількості доказів, зокрема, показаннях директорів компаній-продавців, наданих на стадії слідства.

24. 15 травня 2009 року заявника звільнили з-під варти після президентського помилування.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

25. Відповідні положення Кримінально-процесуального кодексу України 1960 року, якими на час подій регулювався порядок перегляду кримінальних справ під час провадження у Верховному Суді України та виклику свідків, наведені в рішеннях у справах «Жук проти України» *(Zhuk v. Ukraine)* (заява № 45783/05, пункти 18 – 20, від 21 жовтня 2010 року) та «Карпюк та інші проти України» *(Karpyuk and Others v. Ukraine)* (заяви № 30582/04 та № 32152/04, пункти 77 – 80, від 06 жовтня 2015 року) відповідно.

Відповідні положення національного законодавства щодо відновлення кримінального провадження наведені в рішенні у справі «Закшевський проти України» *(Zakshevskiy v. Ukraine)* (заява № 7193/04, пункти 50 і 51, від 17 березня 2016 року).

ПРАВО

I. СТВЕРДЖУВАНІ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

26. Заявник скаржився на низку порушень статті 6 Конвенції, відповідні частини якої передбачають:

> «1. Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення....
>
> ...
>
> 3. Кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має щонайменше такі права:
>
> ...

(d) допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали, а також вимагати виклику й допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення;

...»

A. Доводи сторін

27. Заявник стверджував, що було порушено статтю 6 Конвенції, оскільки Верховний Суд України розглянув його касаційну скаргу за відсутності його та його захисника, не викликавши їх у засідання.

28. Заявник також стверджував, що було порушено підпункт «d» пункту 3 статті 6 Конвенції, оскільки зазначені у таблиці свідки, показання яких були використані для засудження заявника, не були допитані в суді, а п'ять інших свідків не викликалися.

29. Уряд стверджував, що у справі заявника суди вищих інстанцій залишили без змін рішення судів нижчих інстанцій і пункти 1 та 3 статті 6 Конвенції порушено не було.

B. Оцінка Суду

1. Стверджуване порушення статті 6 Конвенції під час провадження у Верховному Суді України

(a) Прийнятність

30. Суд зазначає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у розумінні підпункту «a» пункту 3 статті 35 Конвенції. Він також зазначає, що вона не є неприйнятною з будь-яких інших підстав. Тому вона має бути визнана прийнятною.

(b) Суть

31. Суд вже встановлював порушення у подібних справах проти України (див. згадане рішення у справі «Жук проти України» *(Zhuk v. Ukraine)*, пункти 29 – 35 і рішення у справах «Коробов проти України» *(Korobov v. Ukraine)*, заява № 39598/03, пункт 92, від 21 липня 2011 року та «Кузьміна проти України» *(Kuzmina v. Ukraine)*, заява № 11984/06, пункти 14 – 16, від 16 червня 2016 року). Суд вважав, що прокурор, на відміну від підсудного, мав перевагу бути присутнім на засіданнях у Верховному Суді України та робити усні заяви, які мали на меті здійснення впливу на думку суду. Суд дійшов висновку, що процесуальна справедливість вимагала, щоб заявнику також була надана можливість зробити усні зауваження у відповідь.

32. З огляду на обставини цієї справи Суд не знаходить підстав для іншого висновку та вважає, що в цій справі принцип процесуальної рівності сторін дотримано не було.

33. Отже, було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з недотриманням принципу процесуальної рівності сторін під час провадження у Верховному Суді України.

2. Стверджуване порушення підпункту «d» пункту 3 статті 6 Конвенції

34. Суд нагадує, що гарантії підпункту «d» пункту 3 статті 6 Конвенції є конкретними аспектами права на справедливий судовий розгляд, встановленого пунктом 1 цього положення (див. рішення у справі «Аль-Хаваджа та Тахері проти Сполученого Королівства» [ВП] *(Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom)* [GC] (заяви № 26766/05 та № 22228/06, ЄСПЛ 2011), тому він розгляне скаргу заявника за обома положеннями у поєднанні (див. рішення у справах «Віндіш проти Австрії» *(Windisch v. Austria)*, від 27 вересня 1990 року, пункт 23, Серія A № 186 та «Люді проти Швейцарії» *(Lüdi v. Switzerland)*, від 15 червня 1992 року, пункт 43, Серія A № 238).

35. У згаданому рішенні в справі «Аль-Хавайя та Тахірі проти Сполученого Королівства» *(Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom)* та рішенні у справі «Шачашвілі проти Німеччини» [ВП] *(Schatschaschwili v. Germany)* [GC], заява № 9154/10, ЄСПЛ 2015 року) Суд сформулював загальні принципи, які мають застосовуватись у випадках, коли свідки обвинувачення не з'являються у судове засідання, а надані ними раніше показання визнаються допустимими доказами, та які нещодавно були застосовані ним в рішенні у справі «Пайч проти Хорватії» *(Paić v. Croatia)* (заява № 47082/12, пункти 27 – 31, від 29 березня 2016 року).

(a) Прийнятність

(i) Свідки П., Н. та Ж.

36. Щодо свідків Н., П. та Ж. (див. елементи 4 та 5 у таблиці), то ані заявник, ані його захисник не заперечували проти зачитування їхніх показань у судовому засіданні (див. пункт 14). Після цього, на відміну від свідків С., К. та Р. (див. елементи 1 – 3 у таблиці), сторона захисту повторно не клопотала про виклик Н., П. та Ж. (див. пункт 15). Щодо апеляційного провадження немає жодних ознак того, що заявник конкретно клопотав до апеляційного суду про виклик цих свідків на апеляційній стадії (див. для порівняння рішення у справі «Габріелян проти Вірменії» *(Gabrielyan v. Armenia)*, заява № 8088/05, пункт 85, від 10 квітня 2012 року), навіть якщо апеляційний суд мав повноваження це робити (див. рішення у справі «Карпюк та інші проти України» *(Karpyuk and Others v. Ukraine)*, заяви № 30582/04 та № 32152/04, пункт 139, від 06 жовтня 2015 року). Отже, слід вважати, що заявник відмовився від свого права допитати Н., П. та Ж. у суді

(див. для порівняння рішення у справі «Полетан та Азіровік проти колишньої Югославської Республіки Македонія» *(Poletan and Azirovik v. the former Yugoslav Republic of Macedonia)*, заяви № 26711/07, № 32786/10 та № 34278/10, пункт 87, від 12 травня 2016 року).

(ii) Інші свідки

37. Заявник також стверджує, що національний суд не допитав ще п'ятьох свідків (Ко., Н.А., Н.Е., Шо., та В.). Проте він не зазначив, чому їхній допит мав важливе значення для судів та які питання він хотів їм поставити. У наявних матеріалах немає нічого, що дозволило б Суду з'ясувати це питання.

(iii) Висновок щодо прийнятності

38. З цього випливає, що скарга заявника на непроведення допиту свідків Н., П. та Ж. і Ко., Н.А., Н.Е., Шо., В. у судових засіданнях є явно необґрунтованою та має бути відхилена відповідно до підпункту «a» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції.

39. Водночас Суд вважає, що скарга заявника за пунктом 1 та підпунктом «d» пункту 3 статті 6 Конвенції щодо свідків С., К. та Р. (див. елементи 1 – 3 у таблиці) не є явно необґрунтованою у розумінні підпункту «a» пункту 3 статті 35 Конвенції. Він також зазначає, що вона не є неприйнятною з будь-яких інших підстав. Тому вона має бути визнана прийнятною.

(b) Суть

(i) Чи існувала поважна причина неявки свідків

40. З матеріалів справи вбачається, що суд першої інстанції приділив багато часу тому, щоб викликати С., К. та Р. (далі – свідки). Він намагався викликати їх та щонайменше п'ять разів з листопада 2003 року до серпня 2004 року давав вказівку працівникам міліції доставити їх у судові засідання (див. пункт 12), проте безуспішно. Проте Суд вражений підставами, наведеними працівниками міліції 27 серпня 2004 року щодо невиконання останньої вказівки суду першої інстанції. Працівники міліції повідомили суд, що на той момент свідки перебували на відпочинку за межами області, на яку поширювалася юрисдикція управління міліції (див. пункт 13).

41. Той факт, що працівники міліції мали можливість отримати таку інформацію, не лише довів, що органи влади знали фактичне місце проживання свідків, але й те, що свідки будуть відсутні лише протягом короткого період часу. До того ж зміст протоколу працівників міліції складає враження, що відповідне управління міліції обмежило розшук свідків лише тим, що протягом короткого періоду часу вони знаходились за межами територіальної юрисдикції цього

конкретного управління. За таких обставин неясно, чому суд першої інстанції не зміг вирішити це питання. Дійсно, у засіданні 27 серпня 2004 року сторона захисту не заперечувала проти того, щоб показання цих свідків були зачитані. Проте з огляду на розглянуті документальні докази у засіданні 29 вересня 2004 року сторона захисту заявила, що причину їхньої неявки встановлено не було, та клопотала про їхній повторний виклик. Залишивши це клопотання без задоволення, національний суд обмежився вказівкою того, що їхні показання вже були зачитані (див. пункт 15 та для порівняння рішення у справі «Костецькі проти Польщі» (*Kostecki v. Poland*), заява № 14932/09, пункт 65, від 04 червня 2013 року). Тому не вбачається, що суд першої інстанції ретельно перевірив причини неявки свідків (див. згадане рішення у справі «Шачашвілі проти Німеччини» *(Schatschaschwili v Germany)*, пункт 122).

42. За цих обставин Суд вважає, що не було наведено жодних поважних причин неявки свідків.

43. Проте на відсутності поважної причини питання не вичерпано. Це міркування саме по собі не є вирішальним при визначенні відсутності справедливості у судовому розгляді кримінальної справи, хоча воно є дуже важливим фактором, який разом з іншими відповідними міркуваннями має враховуватися в загальному балансі (див. згадане рішення у справі «Шачашвілі проти Німеччини» *(Schatschaschwili v. Germany)*, пункт 113) та рішення у справі «Константінідес проти Греції» *(Constantinides v. Greece)*, заява № 76438/12, пункти 40 і 52, від 06 жовтня 2016 року, на момент написання рішення ще не набуло статусу остаточного).

(ii) Чи були показання свідків єдиною або вирішальною підставою для засудження

44. Три свідки (С., К. та Р.) були керуючими директорами трьох з чотирьох компаній-продавців, з якими заявник співпрацював при фіктивній, відповідно до висновків слідства на національному рівні, покупці товарів для подальшого експорту.

45. Суть висновків національних судів полягала в тому, що характер відносин між компанією заявника та компаніями свідків був фіктивним. Доходячи такого висновку, вони здебільшого посилалися на показання свідків. Очевидно, що, підтверджуючи засудження заявника та коротко підсумовуючи докази проти нього, Верховний Суд України, перш за все, навів показання директорів компаній-продавців (див. пункт 23).

46. Отже, Суд погоджується, що показання свідків були «вирішальними» для засудження заявника у зв’язку з операціями його компанії з компаніями, директорами яких були свідки.

(iii) Чи існували достатні врівноважуючи фактори, здатні компенсувати недоліки, з якими зіткнулася сторона захисту

47. Перш за все, Суд зазначає, що він вбачає три потенційні врівноважуючі фактори в провадженні (див. там само, пункти 126 – 130 щодо загального обговорення можливих урівноважуючих факторів):

(i) можливість, якою заявник скористався під час провадження на національному рівні, викласти власну версію подій, поставити під сумнів достовірність показань свідків, які не з'явилися у судове засідання, та вказати на неузгодженість у їхніх показаннях;

(ii) наявність інших підтверджуючих доказів;

(iii) участь заявника в очній ставці з С. та К. під час досудового слідства. Це могло надати інший урівноважуючий фактор щодо цих свідків.

48. Щодо першого фактору Суд у деяких випадках встановлював, що така можливість оскаржити та спростувати твердження свідків, які не з'явилися у судове засідання, сама по собі не може вважатися достатнім урівноважуючим фактором, здатним компенсувати перешкоди, з якими зіткнулася сторона захисту (див. для порівняння рішення у справах «Трампевскі проти колишньої Югославської Республіки Македонія» *(Trampevski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia)*, заява № 4570/07, пункт 49, від 10 липня 2012 року та «Ріагі проти Бельгії» *(Riahi v. Belgium)*, заява № 65400/10, пункт 41, від 14 червня 2016 року). Суд вважає, що це мало місце і в цій справі, і вплив цього чинника на загальну справедливість провадження залежить від того, чи достатньо його доповнили інші фактори.

49. Щодо другого фактору, Суд зауважує, що загальне підтвердження того, що операції заявника були фіктивними, виходить з неузгодженостей між офіційними та тіньовими бухгалтерськими документами, що зберігалися в обвинувачених (див. пункт 18). Вони, як вбачається, підтверджують, принаймні опосередковано, твердження всіх трьох свідків.

Щодо С. та Р., то єдиний інший елемент, що підтверджує їхні показання, полягає в тому, що заявник та його співобвинувачені використовували той самий *modus operandi* з усіма чотирма компаніями, з якими вони співпрацювали. У своїй практиці Суд визнавав, що важливим підтверджуючим фактором є існування значної схожості між описом стверджуваного правопорушення, наданого відсутнім свідком, та описом аналогічного правопорушення, вчиненого тим самим обвинуваченим, наданого іншим свідком, з яким не було жодних доказів змови. Проте таке підтвердження неминуче є менш вагомим, якщо той інший свідок не надав показання особисто у суді (див. згадане рішення у справі «Шачашвілі проти Німеччини» *(Schatschaschwili v. Germany)*, пункт 128).

Щодо К., то його показання, надані під час досудового слідства, також підтверджувались тим, що компанія, яка за контрактом мала постачати товари компанії К. для подальшого продажу заявнику, вважалася фіскальними органами фіктивною (див. елемент 2 у таблиці).

50. Щодо третього фактору, який стосується лише свідків С. та К. та полягає в проведенні очної ставки між ними та заявником під час досудового слідства, то Суд встановив, що можливість брати участь в очній ставці зі свідком обвинувачення на стадії слідства є важливою процесуальною гарантією, здатною компенсувати недоліки, з якими зіткнулася сторона захисту у зв'язку з неявкою такого свідка у судове засідання (див. згадане рішення у справі «Шачашвілі проти Німеччини» *(Schatschaschwili v. Germany)*, пункт 130; рішення у справах «Чмура проти Польщі» *(Chmura v. Poland)*, заява № 18475/05, пункти 56 та 57, від 03 квітня 2012 року; «Айгнер проти Австрії» *(Aigner v. Austria)*, заява № 28328/03, пункти 41 – 46, від 10 травня 2012 року та «Гані проти Іспанії» (*Gani v. Spain*), заява № 61800/08, пункти 48 – 50, від 19 лютого 2013 року). Заявник не стверджував, що під час цих очних ставок у сторони захисту не було можливості поставити запитання цим свідкам або що його права були обмежені іншим чином (див. для порівняння, наприклад, рішення у справі «Нечто проти Росії» *(Nechto v. Russia)*, заява № 24893/05, пункт 123, від 24 січня 2012 року). За таких обставин Суд повинен дійти висновку, що заявник мав можливість допитати С. та К. у ході розслідування.

(iv) Загальна оцінка справедливості

51. Оцінюючи загальну справедливість провадження, Суд вважає, що можливість заявника допитати С. та К. у ході розслідування у поєднанні з наявністю деяких підтверджуючих доказів та можливістю оскаржити і спростувати твердження відсутніх свідків у ході змагального процесу в національних судах трьох інстанцій забезпечила належні врівноважуючі фактори, здатні компенсувати недоліки, з якими зіткнулася сторона захисту, через неявку С. та К. у судове засідання. Ці фактори, зокрема, очні ставки під час досудового слідства, переконують Суд у тому, що справедливість провадження не було підірвано, незважаючи на відсутність переконливо встановленої поважної причини неявки цих двох свідків.

Проте щодо Р., то заявник не мав можливості допитати його на будь-якій стадії провадження, тому Суд вважає, що інші розглянуті фактори, не компенсували недоліків, з якими зіткнулася сторона захисту через неявку Р. у судове засідання. Це підірвало справедливість провадження щодо заявника в частині щодо операцій між його компанією та компанією Р.

52. Отже, Суд доходить висновку, що:

(i) не було порушено пункт 1 та підпункт «d» пункту 3 статті 6 Конвенції у зв'язку з визнанням допустимими доказами показань С. та К.;

(ii) було порушено пункт 1 та підпункту «d» пункту 3 статті 6 Конвенції у зв'язку з визнанням допустимим доказами неперевірених показань Р.

3. Інші стверджувані порушення статті 6 Конвенції

53. Заявник скаржився, що провадження щодо нього було несправедливим, оскільки національні суди не задовольнили його клопотання про проведення судових експертиз та не розглянули всі відповідні документи.

54. Суд повторює, що його завдання не полягає в тому, щоб діяти як суд апеляційної інстанції або, як іноді кажуть, суду четвертої інстанції щодо рішень, ухвалених національними судами. Саме останні мають тлумачити та застосовувати відповідні норми національного процесуального та матеріального права. Крім того, національні суди мають кращі можливості для оцінки відповідності доказів питанням справи (див., серед багатьох джерел, рішення у справах «Едвардс проти Сполученого Королівства» *(Edwards v. the United Kingdom)*, від 16 грудня 1992 року, пункт 34, Серія A № 247-B та «Дульський проти України» *(Dulskiy v. Ukraine)*, заява № 61679/00, пункт 93, від 01 червня 2006 року).

55. Суд зазначає, що немає жодних доказів того, що заявник подавав будь-які клопотання про проведення судових експертиз або що суди не вивчили яких-небудь важливих для розгляду справи документів.

56. З цього випливає, що ці скарги є явно необґрунтованими і мають бути визнані неприйнятними відповідно до підпункту «a» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 34 КОНВЕНЦІЇ

57. Заявник скаржився на порушення статті 34 Конвенції, яка передбачає:

> «Суд може приймати заяви від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, які вважають себе потерпілими від допущеного однією з Високих Договірних Сторін порушення прав, викладених у Конвенції або протоколах до неї. Високі Договірні Сторони зобов'язуються не перешкоджати жодним чином ефективному здійсненню цього права.»

58. Заявник скаржився за статтею 34 Конвенції, що протягом тривалого періоду часу він не міг отримати ухвалу апеляційного суду

від 04 березня 2005 року. Він зазначив, що його захиснику була надана копія цієї ухвали.

59. Уряд зазначив, що захиснику заявника була надана копія ухвали. Більше того, заявник та його захисник мали доступ до матеріалів справи.

60. Суд зазначає, що сторонами не оскаржувалося те, що захиснику заявника було надано копію ухвали апеляційного суду від 04 березня 2005 року та в квітні 2005 року вона долучила її до своєї касаційної скарги до Верховного Суду України. Немає жодних підстав вважати, що заявник не міг попросити захисника надати йому копію цієї ухвали.

61. За таких обставин Суд не може дійти висновку, що держава не дотрималась свого зобов'язання за статтею 34 Конвенції.

III. ІНШІ СТВЕРДЖУВАНІ ПОРУШЕННЯ КОНВЕНЦІЇ

62. За статтею 7 Конвенції заявник скаржився, що його засудження за незаконне привласнення, зловживання службовим становищем та підробку документів ґрунтувалося на положеннях Кримінального кодексу 2001 року, який набрав чинності після вчинення ним дій, за які він був засуджений. Проте ані у своїх доводах до Верховного Суду України, ані до цього Суду заявник не зазначив, за якими положеннями старого кодексу він мав бути засуджений, та чому він вважав їх застосовними і найбільш сприятливими для нього. Суд не має визначати, які положення слід було застосовувати, без конкретних доводів заявника з цього питання на будь-якому рівні та, як наслідок, без використання аналізу національних судів щодо цього питання. Отже, ця скарга є явно необґрунтованою та має бути відхилена відповідно до підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції.

63. Насамкінець, заявник також скаржився на порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції, зазначивши, що внаслідок притягнення його до кримінальної відповідальності його компанію було знищено. Він також посилався на статтю 17 Конвенції.

Розглянувши твердження заявника у світлі усіх наявних в нього матеріалів та з огляду на належність оскаржуваних питань до сфери його компетенції, Суд доходить висновку, що вони не виявляють жодних ознак порушення прав і свобод, гарантованих Конвенцією. З цього випливає, що ці скарги є явно необґрунтованими та мають бути відхилені відповідно до підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції.

IV. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

64. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію.»

A. Шкода

65. Заявник вимагав 300 000 українських гривень (далі – грн) в якості відшкодування матеріальної шкоди та 3 000 000 євро в якості відшкодування моральної шкоди.

66. Уряд не надав коментарів щодо вимог заявника.

67. Суд не вбачає жодного причинно-наслідкового зв'язку між встановленим порушенням та стверджуваною матеріальною шкодою; отже, він відхиляє цю вимогу. З іншого боку, ухвалюючи рішення на засадах справедливості, Суд присуджує заявнику 1 000 євро в якості відшкодування моральної шкоди

B. Судові та інші витрати

68. Заявник також вимагав 75 000 грн в якості відшкодування витрат на правову допомогу, понесених під час провадження у Суді.

69. Уряд не надав коментарів щодо вимог заявника.

70. Відповідно до практики Суду заявник має право на відшкодування судових витрат лише, якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим. У цій справі, беручи до уваги наявні в нього документи та зазначені критерії, Суд вважає за розумне присудити суму в розмірі 600 євро в якості компенсації витрат, понесених під час провадження у Суді.

C. Пеня

71. Суд вважає за належне призначити пеню на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* прийнятними скарги за пунктом 1 статті 6 Конвенції щодо дотримання принципу процесуальної рівності сторін в провадженні у Верховному Суді України та за пунктом 1 і підпунктом «d» пункту 3 статті 6 Конвенції щодо визнання

показань С., К. та Р. допустимими доказами, а решту скарг у заяві – неприйнятними;

2. *Постановляє*, що було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з порушенням принципу процесуальної рівності сторін в провадженні у Верховному Суді України;

3. *Постановляє*, що не було порушено пункт 1 та підпункт «d» пункту 3 статті 6 Конвенції у зв'язку з визнанням показань С. та К. допустимими доказами;

4. *Постановляє*, що було порушено пункт 1 та підпункт «d» пункту 3 статті 6 Конвенції у зв'язку з визнанням неперевірених показань Р. допустимими доказами;

5. *Постановляє*, що держава-відповідач дотрималась свого зобов'язання за статтею 34 Конвенції;

6. *Постановляє*, що:
(a) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити заявнику такі суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:
(i) 1 000 (одна тисяча) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватись, в якості відшкодування моральної шкоди;
(ii) 600 (шістсот) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватись заявнику, в якості компенсації судових та інших витрат;
(b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

7. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 02 березня 2017 року відповідно до пунктів 2 та 3 Правила 77 Регламенту Суду.

Мілан Блашко
(Milan Blaško)

Ангеліка Нуссбергер
(Angelika Nußberger)

Заступник Секретаря Голова